

УКРАЇНСЬКА мова і література в школі

№6 2014

У НОМЕРІ:

- ✓ Уроки навчання п'ятикласників сприймати мовлення
- ✓ Гра на уроках навчання лексикології в 5-6 класах
- ✓ Компетентнісно зорієнтовані завдання на уроці української літератури
- ✓ Іван Мазепа в контексті європейської культури епохи романтизму (матеріали до факультативного курсу)
- ✓ Орієнтовне календарне планування уроків і контролю за рівнем навчальних досягнень учнів 6 класу

Редакційна колегія:

Надія БІБІК
Неллі БОНДАРЕНКО
Лариса ВАРЗАЦЬКА
Микола ВАШУЛЕНКО
Сергій ГАЛЬЧЕНКО
Ніна ГОЛУБ
Тамара ДОНЧЕНКО
Станіслав КАРАМАН
Любов МАЦЬКО
Володимир МЕЛЬНИЧАЙКО
Абдурахім НАСІРОВ
Валентина НОВОСЬОЛОВА
Марія ПЕНТИЛЮК
Лідія ПІСКОРСЬКА
Лариса ПЛЕТНЬОВА
Катерина ПОВХАН
Володимир РІЗУН
Григорій СЕМЕНЮК
Микола СУЛИМА
Катерина ТАРАНІК-ТКАЧУК
Іван ХОМ'ЯК
Галина ШЕЛЕХОВА
(заступник головного редактора)
Неоніла ШИНКАРУК
Алла ЯРМОЛЮК
Наталія ЯНОВИЦЬКА
Комп'ютерний набір:
Валентина ЯЦЕНКО

Затверджено на засіданні
вченої ради Інституту
педагогіки НАПН України,
протокол № 7 від 15 вересня 2014 р.

Здано до набору 02.07.2014.
Підписано до друку 17.09.2014.
Формат 60x84¹/₈.
Ум. друк. арк. 74.
Тираж 1015 пр.

Адреса редакції:
вул. Артема, 52-Д, к. 417,
м. Київ, 04053.
Тел.: (044) 4813719

Віддруковано з готових фотоформ
у ТОВ «Наш формат».
02105, м. Київ,
пр-т Миру, 7.
Тел.: (044) 3535665

© «Українська мова
і література в школі», 2014

ЗМІСТ

МЕТОДИКА МОВИ

- Г. Шелехова.* Уроки навчання п'ятикласників сприймати мовлення
(за новою програмою з української мови). 2
- Л. Галаєвська.* Діалогічна взаємодія як педагогічна і психологічна проблема. . . 9
- М. Козир.* Структура й процес практичної аргументації
на уроках української мови. 13
- Л. Мелешко.* Гра на уроках навчання лексикології в 5-6 класах. 16

МЕТОДИКА ЛІТЕРАТУРИ

- З. Шевченко.* Іван Мазепа в контексті європейської культури епохи романтизму
(матеріали до факультативного курсу «Загальнокультурний контекст вивчення
української літератури у 8-9 класах»). 21
- А. Фасоля, С. Ревчук.* Компетентісно зорієнтовані завдання
на уроці української літератури. 27

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД

- Т. Балагура.* Диктанти з лінгвістичним завданням на шевченкознавчому
матеріалі (до 200-річчя з дня народження Т.Г. Шевченка). 32

НАУКА — ШКОЛИ

- Л. Шевчук.* Лінгвістичний, семіотичний і герменевтичний підходи
до визначення тексту. 38
- В. Постовий.* Національний феномен творчої спадщини Т.Г. Шевченка. 42
- М. Бочко.* ...Серце сонця просить (Український поет і публіцист
Федір Коваль). 44

КОНСУЛЬТАЦІ

- Г. Шелехова.* Орієнтовне календарне планування уроків і контролю за рівнем
навчальних досягнень учнів 6 класу з української (рідної) мови. 50
- Т. Гнаткович.* Структурно-тематична схема курсу української мови
в 6-му класі. 57

КУЛЬТУРА МОВИ

- В. Задорожний.* Мовознавчі мініатюри. 59

СТРУКТУРА Й ПРОЦЕС ПРАКТИЧНОЇ АРГУМЕНТАЦІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

М. КОЗИР,

кандидат педагогічних наук,

Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України

УДК 371.334

У статті висвітлюються особливості структури й процесу практичної аргументації як одного з видів аргументації на уроках української мови.

Ключові слова: практична аргументація, аргументаційні вміння, аргументаційні тексти, логіка, еристика, пропонент, опонент, аргументатор, аудиторія.

Аргументативна проблематика, проблематика теорії й практики суперечки з кінця ХХ ст. стала предметом обговорення на міжнародних конференціях, симпозіумах, семінарах. Серед них найвідоміші Міжнародний симпозіум з неформальної логіки (International Symposium on Informal Logic), що періодично проводять у Вінздорі (Канада), і Міжнародна конференція з аргументації (International Conference on Argumentation), яку один раз на чотири роки проводять в Амстердамі (Нідерланди).

Внаслідок проведення різноманітних форумів було створено численні наукові спітовариства: International Society for the Study of Argumentation (ISSA) Міжнародне товариство з вивчення аргументації; Association for Informal Logic and Critical Thinking (AILACT) Асоціація неформальної логіки й критичного мислення; Ontario Society for the Study of Argumentation (OSSA) Онтаріо товариство з вивчення аргументації; International Pragmatic Association (IPrA) Міжнародна асоціація прагматики; International Communication Association (ICA) Міжнародна асоціація комунікації; Speech Communication Association (SCA) Асоціація мовленнєвого спілкування; The Critical Thinking Community. Institute for Critical Thinking Montclair State University (ICT) Спітовариство з критичного мислення. Інститут Критичного мислення державного університету Монтклер.

З кінця 80-х років ХХ ст. почав виходити англomовний журнал «Неформальна логіка» («Informal Logic»), присвячений розгляду проблематики, яка стосується неформальної логіки, критичного мислення, теорії аргументації й питань зі споріднених галузей (риторики, когнітивної психології тощо). Щороку цей журнал друкує від 35 до 50 статей. У 1990 р. науковці з Нідерландів і Бельгії, які займаються теорією аргументації (Франс ван Семерен, Роберт Гроотендорст, Мішель Мейер), об'єднали зусилля й створили журнал під назвою «Аргументація» («Argumentation»). У ньому публікують статті з різних аспектів теорії аргументації й неформальної логіки. Відомі журнали «Філософія і риторики» («Philosophy and Rhetoric»), «Аргументація та захист» («Argumentation and Advocacy»), у яких можна знайти публікації з досліджуваної проблематики.

Як бачимо, теорія й практика мистецтва суперечки цікавили спеціалістів упродовж багатьох століть. І в наш час ці питання активно вивчаються. Метою цієї статті є огляд актуальності аргументаційної проблематики, проблематики теорії та практики суперечки. Мета статті полягає в дослідженні структури й процесу аргументації, у концептуальному визначенні поняття практичної аргументації як одного із видів аргументації на уроках української мови.

Проблеми аргументації завжди привертали до себе увагу філософів, мовознавців, логіків тощо. Достатньо вказати на те, що такі розділи, як «Аргументація» або «Логічні основи теорії аргументації», є окремою частиною нормативного курсу логіки і, відповідно, підручників з цієї дисципліни. Однак інтерес до цієї проблематики зростає, починаючи з другої половини ХХ ст. Саме в цей період оформлюється такий напрям сучасних досліджень, як неформальна логіка (теорія аргументації тісно пов'язана з нею), переживає своє «друге народження» риторики, бурхливо розвивається еристика тощо. Справа в тому, що в демократичних державах уміння правильно й переконливо висловлювати власну думку, обґрунтовувати власні позиції, критично ставитися до висловлювань інших людей завжди відігравало провідну роль. Тому аналіз останніх здобутків у теоретичних дослідженнях аргументації має й певне практичне застосування в різних сферах суспільного життя й у реальних процесах спілкування між людьми.

На терені колишнього СРСР проблеми аргументації почали активно досліджувати в 80-90-х рр. ХХ ст. Особливо відзначимо праці А. Алексеєва, А. Баранова, А. Блінова, Г. Брутяна, І. Герасимової, А. Івіна, В. Курбатова, М. Новоселова, В. Петрова, Г. Рузавіна, В. Сергєєва, В. Фінна, І. Хоменко, Я. Яскевич та ін. Аналіз цих праць засвідчує насамперед комплексний характер сучасної теорії аргументації.

Зазначимо, що аргументацію можна розглядати, принаймні, з двох позицій. По-перше, це дослідження її структури. У цьому аспекті аргументація постає як певне міркування (сукупність міркувань), основними компонентами якого є теза (висновок) та аргументи (засновки). По-друге, аргументацію можна розглядати і з погляду певного процесу, учасниками якого два суб'єкти, коли один із них намагається переконати іншого в слушності певної тези. Тоді йдеться про так званий аргументативний діалог або комунікативний процес.

Аналіз робіт наведених вище авторів дає можливість зафіксувати такі характерні риси аргументації:

— з огляду структури, аргументація не тотожна доведенню (тобто для доведення властивими є насамперед синтаксичний і семантичний рівні, коли сама процедура обґрунтування певного положення відпові-

дає суворим правилам логіки, а аргументи є істинними твердженнями);

— з погляду *процесу*, суттєва риса власне аргументації полягає в наявності прагматичного виміру, коли важливим є не лише обґрунтування певних тез, а й прийняття їх співрозмовниками, тобто формування переконань, які являють собою певні ментальні, інтенційні стани свідомості людей;

— мету аргументації визначають як «прийняття» (А.П. Алексеев), ілокутивну мету — «вплинути на вибір адресата в процесі прийняття рішень» (А.Н. Баранов), «зробити співрозмовника своїм однодумцем з питання, що обговорюється, і співучасником реалізації своїх програм» (Г.А. Брутян), зміну «позиції чи переконань іншої сторони (аудиторії)» (А.А. Івін), «раціональне переконання» (Г.І. Рузавін), «переконання в істинності, слушності певного положення» (І.В. Хоменко), «розуміння, прийняття, вписування у відповідну культуру» (Я.С. Яскевич) тощо;

— аргументація постає як певний комунікативний процес, який відбувається між учасниками бесіди природною мовою, а формальна логіка є одним із способів дослідження реальних аргументаційних процесів;

— проблема типології аргументації полягає в різноманітності підходів (Г.А. Брутян, наприклад, вважає продуктивною типологію аргументації за предметними сферами: «У цьому випадку може йтися про політичну аргументацію, про юридичну аргументацію, про філософську аргументацію, про аргументацію в природничо-науковій теорії тощо [3, с. 37]»).

Спробуємо проаналізувати практичну аргументацію, з одного боку, як певну структуру, а з іншого, — як певний процес. З погляду *структури*, поняття практичної аргументації може бути співвіднесене з поняттям «практичне міркування». Як відомо, метою практичного міркування є обґрунтування дій людини. Перший засновок цього міркування описує світ бажань, прагнень суб'єкта («засновок мети»). Другий засновок — способи досягнення мети, це деякі об'єктивні відношення, точніше, віра суб'єкта в існування таких відношень («засновок віри»). Висновок практичного міркування є усвідомленням людиною необхідності виконання певних дій для реалізації мети. Наприклад, у рекламі, що являє собою практичну аргументацію, успіх якої визначається, зрештою, тим, чи будуть люди купувати певний товар, обґрунтування стосується переважно другого засновку.

Якщо співвіднести практичну аргументацію з практичним міркуванням, тоді можна виявити, що метою практичної аргументації передусім є переконання інших людей (аудиторії, класу) у необхідності виконання певних дій. Макроструктура практичної аргументації збігатиметься із загальною схемою практичного міркування. Завдання аргументатора в таких випадках полягає, по суті, в обґрунтуванні другого засновку. Адже перший засновок виражає бажання аудиторії, і тут людині, що буде певну практичну аргументацію, слід знати про них. Майстерність аргументатора полягатиме у спробі пов'язати ці бажання з діями, на які він чекає від аудиторії. Предметом обговорення у випадку практичної аргументації є саме можливість реалізації мети.

Таким чином, у практичній аргументації обґрунтування стосується насамперед різних способів реалі-

зації мети. Аргументатор обирає серед цих способів саме той, у якому він і намагається переконати аудиторію. У такому випадку аргументи являють собою редусім імперативи.

А.Н. Баранов, розглядаючи аргументацію як нітивний феномен, який так чи інакше виражає певній мові, зазначає, що практична й теоретична аргументація характеризуються застосуванням різних типів мовленнєвих актів: «Перша група — «імперативи» у широкому розумінні — включає мовленнєві акти, що безпосередньо стосуються процесу прийняття рішень: наказ/повеління, порада, побажання, бажання і т. ін.; друга група — «епістемічна» — обмежена мовленнєвими актами ствердження, передбачення виразу думки та ін., що орієнтовані на модель свідомості адресата [2, с. 42]».

На нашу думку, практична аргументація напевно може бути доведенням. Адже доведення характеризується використанням достовірних, істинних аргументів і демонстративних міркувань як способу зведення аргументів і тези. Оскільки аргументи виступають як ті чи інші різновиди модальних висловлювань, про їх істинність можна говорити лише відносно певної множини можливих світів. Відповідно про достовірність або істинність практичних аргументів йдеться тільки у випадку використання сильних дальностей (наприклад, щодо нормативних тверджень це буде модальність «обов'язково»).

Як зазначалося, практичну аргументацію можна розглядати і з погляду комунікативного процесу, учасниками якого є аргументатор (оратор, проповідник, адресант) та аудиторія (слухачі, адресати). Велика кількість різних термінів для позначення учасників аргументаційного процесу потребує особливої уваги при висвітленні цього питання (Додаток № 2). Якщо спиратися на риторичну модель аргументації, тоді учасниками аргументаційного процесу є оратор й аудиторія (учитель — клас, учень — клас — па). Еристична ж модель аргументації являє собою переконання, у ній чітко представлені два полюси: пропонент — людина, яка висуває й захищає певну тезу, опонент — людина, яка критично ставиться до того, що було запропоновано першою людиною. Відповідно з боку пропонента ми маємо справу з власне аргументацією, а з боку опонента — з критикою, яка має мету зруйнувати аргументацію пропонента. Ці процеси відбуваються на очах у третього учасника еристичної моделі — аудиторії (класу або окремої груп людей), яка, зрештою, й оцінює міркування пропонента опонента.

Взагалі фактор аудиторії відіграє найважливішу роль в оцінці дій оратора і його аргументаційного процесу. У тих визначеннях мети аргументації, що розглядалися вище, саме за аудиторією остаточно встановлюється, чи вдалось оратору переконати слухачів, чи мета практичної аргументації полягає в переконанні інших людей.

З огляду на зазначене вище, можна зробити висновки. По-перше, практичну аргументацію, будь-який інший тип аргументації, слід розглядати з погляду структури й процесу. Структура практичної аргументації збігається із загальною схемою практичного міркування. У такій аргументації використовуються практичні аргументи (нормативні, аксіологічні, імперативи, мотиваційні тощо). По-друге, з по-

процесу, практична аргументація постає як комунікативний процес на уроці, у ході якого в аудиторії формується переконання в певному способі дії для реалізації певних бажань.

Таким чином, практична аргументація — це процес обґрунтування людиною певного способу дії з метою переконання аудиторії в необхідності її виконання. Пропонуємо зразки завдань для учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів, що сприяють формуванню в них умінь аргументувати на уроках української мови.

Додаток № 1

5 клас

1. «Будівники майбутнього». Побудувати аргументаційні тексти з використанням твірних і новоутворених слів.

Ми з вами — українці. Від нас залежить культурний і економічний розвиток нашої країни. Для цього маємо скласти програму дій.

I варіант: *Україна — український; Запоріжжя — запорізький; ткач — ткацький, ткацтво; пісок — піщаний; викладач — викладацький; високий — вищий; убогий — убогство; товариш — товариський.*

II варіант: *козак — козацький; кравець — кравецький; Вінниця — Вінниччина, вінницький; віск — вощаний; простити — прощаю; вереск — вересків; безпека — безпечний; місяць — місячний.*

2. В уривках знайдіть слова, які мають емоційно-експресивні префікси і суфікси. Поясніть, якого смислового відтінку надають вони словам. До якого стилю відносяться ці уривки тексту? За яких обставин мовлення ви б використали їх? Відповідь аргументуйте.

Ой, ти, дівчино, з горіха зерня,

Чом твоє серденько — колюче терня?

Чом твої устонька — тиха молитва.

А твоє слово гостре, як бритва? (І. Франко)

Сідай на моє місце. Отоді і знатимеш!

Попобігаєш, попотрусишся (А. Головка).

Возвеличу малих отих рабів!

Я на сторожі коло них поставлю слово (Т. Шевченко).

6 клас

1. Розкажіть про людину, яка, на вашу думку, уміє (або не вміє) спілкуватися. Відповідь аргументуйте.

2. Побудуйте дискусію на тему: «Чи потрібно виконувати родинні обов'язки? Для чого?» Доведіть власну думку. (Тут можна говорити про родину, її членів, їхні професії й домашні обов'язки, про історію свого роду, про традиційну повагу до старших в Україні, про власні домашні обов'язки та улюблені заняття).

3. Побудуйте висловлювання типу роздуму на тему: «Як досягти успіхів у житті?» та «Що важливіше: здібність чи працьовитість?» Виступ аргументуйте.

7 клас

1. Підготуйте виступ дискусійного характеру на тему: «Чи потрібно дотримуватися етикету під час суперечок?»

2. Побудуйте діалог за ситуаціями.

Ситуація № 1. Висловіть власну думку про популярність боксерів братів Кличків і поясніть своє ставлення до них.

Ситуація № 2. Вам пропонують взяти участь у змаганнях (вид спорту вибирає мовець згідно з правдивою життєвою ситуацією). Ввічливо відмовтеся. Причину обґрунтуйте.

3. Побудуйте дискусію на тему: «Патріот України... Яким він має бути?», дотримуючись трьох основних правил:

— довести своє положення, тобто продемонструвати істинність наведених фактів і аргументів;

— подарувати слухачам естетичне задоволення;

— вплинути на їхню волю й поведінку, спонукати до активної діяльності.

Додаток № 2

Словник термінів (для вчителя)

Аудиторія — це колектив, який має свої переконання, свої позиції, погляди з приводу обговорюваного питання. Аудиторія є головним об'єктом аргументативного впливу в спорі.

Еристика — це напрям досліджень, мета яких полягає в розгляді різноманітних характеристик (логічних, семіотичних, психологічних тощо) такого складного комунікативного процесу, як суперечка.

Змішане розходження в думках — це таке розходження, коли відносно однієї пропозиції учасники спору висловлюють різні погляди. При цьому кожна сторона аргументує власну позицію.

Критична дискусія — це суперечка, у ході якої використовують аргументацію, за якою можна з'ясувати, наскільки певний погляд є обґрунтованим. Під час такої суперечки пропонент намагається переконати опонента в прийнятності своєї позиції, у той час як опонент продовжує висувати сумніви та зауваження.

Множинне розходження в думках — це таке розходження, коли до уваги беруть погляд, яка ґрунтується більше ніж на одній пропозиції.

Незмішане розходження в думках — це таке розходження, коли тільки пропонент бере на себе зобов'язання захищати свою точку зору. Опонент піддає її сумніву: ставить запитання, але власного погляду не розкриває.

Одиничне розходження в думках — це таке розходження, коли до уваги беруть позицію, яка ґрунтується тільки на одній пропозиції.

Опонент — це той, хто піддає сумніву або заперечує істинність або слушність поглядів пропонента.

Пропонент — це той, хто висуває та обґрунтовує певну позицію.

Стадії критичної дискусії — стадія конфронтації; стадія відкриття дискусії; стадія аргументації; стадія критики; завершальна стадія.

Суперечка — це комунікативний процес, у якому наявне активне ставлення до поглядів співрозмовника, що виражене в критичній оцінці їх.

В статтє рассматриваются особенности структуры и процесса практической аргументации как одного из видов аргументации на уроках украинского языка.

Ключевые слова: *практическая аргументация, аргументативные умения, аргументативные тексты, логика, эристика, пропонент, опонент, аргументатор, аудитория.*

In the article the features of structure and process of practical argumentation are examined as one of types of argumentation on the lessons of Ukrainian; actuality of argumentation range of problems, range of problems of theory and practice of dispute; an author marks ponderability of forming process for students 5-7 classes of abil-

ity correctly and convincingly to express own opinion, ground own positions, critically to behave to expressions of other people; the concept of practical argumentation is correlated with a concept «practical reasoning» and certainly as a communicative process during that in an audi-

ence the convinced is formed of certain method of action for realization of certain desires.

Keywords: practical reasoning, argumentative skills, argumentative texts, logic, eristic, the proponent, opponent, argumentator, audience.

Література

1. Алексеев А.П. Аргументация. Познание. Общение. — М., 1991.
2. Баранов А.Н. Аргументация как языковой и когнитивный феномен // Речевое воздействие в сфере массовой коммуникации. — М., 1990.
3. Брутян Г.А. Аргументация. — Ереван, 1984.
4. Дідук Г.І. Лінгвостилістичні та комунікативно-ситуативні вправи на уроках української мови у 5-7 класах. Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2004. — 56с.
5. Ивин А.А. Теория аргументации. — М., 2000.
6. Рузавин Г.И. Методологические проблемы аргументации. — М., 1997.
7. Стіл Д., Мередіт К., Темпл Ч. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів». — К., 2001. — С.18-24.
10. Хоменко І.В. Еристика: мистецтво полеміки. — К., 2001.
11. Яскевич Я.С. Аргументация в науке. — Минск, 1992.
12. Ишмуратов А.Т. Вступ до філософської логіки. — К., 1997.

Literatura

1. Alekseev A.P. Argumentatsiya. Poznanie. Obschenie. — M., 1991.
2. Baranov A.N. Argumentatsiya kak yazykovoy i kognitivnyiy fenomen // Rechevoe vozdeystvie v s massovoy kommunikatsii. — M., 1990.
3. Brutyan G.A. Argumentatsiya. — Erevan, 1984.
4. Diduk G.I. Lingvostilistichni ta komunikativno-situativni vpravi na urokah ukrayinskoyi movi u 5-7 klasah. Ternopil: Navchalna kniga — Bogdan, 2004. — 56s.
5. Ivin A.A. Teoriya argumentatsii. — M., 2000.
6. Ruzavin G.I. Metodologicheskie problemy argumentatsii. — M., 1997.
7. Stil D., Meredit K., Templ Ch. Metodichna sistema «Rozvitok kritichnogo mislennya u navchanni riznih predmetiv». — K., 2001. — S.18-24.
10. Homenko I.V. Eristika: mistetstvo polemiki. — K., 2001.
11. Yaskevich Ya.S. Argumentatsiya v nauke. — Minsk, 1992.
12. Ishmuratov A.T. Vstup do filosofskoyi logiki. — K., 1997.

ГРА НА УРОКАХ НАВЧАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЇ В 5-6 КЛАСАХ

Лілія МЕЛЕШКО

учитель української мови і літератури
Березівського навчально-реабілітаційного центру
Житомирської обласної ради

УДК 372.8:811.162.2

У статті розглянуто проблему використання навчально-ігрової діяльності в шкільному курсі української мови. На основі аналізу теоретичних положень, наукового осмислення порушеної проблеми визначено різні трактування дидактичної суті гри: гра розглядається як метод, прийом, форма навчання. Окреслено смислове поле суміжних понять, таких як «гра», «ігрова діяльність», «навчально-ігрова діяльність». Запропоновано методичні рекомендації щодо організації ігрової діяльності на уроках української мови під час вивчення розділу «Лексикологія» (5-6 класи). Наведені навчальні ігри розроблені на основі лексикологічних понять й орієнтовані на формування лек-

сичної компетентності як основи мовленнєвого витку учня як мовної особистості.

Ключові слова: навчально-ігрова діяльність, ігровий метод навчання, мовна особистість.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства гра варіативно поширюється на різні сфери життя, активніше входить у дидактику й, зокрема, лінгводидактику. В оновленій Державному стандарті базової і повної середньої освіти визначено поряд з компетентністю, важливість бистісної орієнтації освіти, що передбачає забезпечення належних умов для різнобічного розвитку кожної особистості, врахування його індивідуальних особливостей, пізнавальних потреб, інтересів, прагнень, заохочення самостійності в навчанні, самопізнання й самороз-